

Novi stalni postav “Drveno doba” u Gradskom muzeju Virovitica, 2019.

Prikaz stalnog postava

Smještaj muzeja u Virovitici pri njegovu osnivanju 1953. godine unutar zaštićenoga spomenika kulture iz 19. stoljeća rezultirao je nedjeljivim programima, međusobno povezanim i zavisnim. Naime, programe prema zajednici, prisutnost i vidljivost javnosti Gradski muzej Virovitica oslanjao je na uvjete barokno-klasicističke zgrade koji često nisu dopuštali puni razvoj zamišljenih sadržaja. Dvorac kao spomenik kulture i kao središnja točka grada dugo je odolijevao vremenskim uvjetima i navikama svojih brojnih podstanara. Održavanje spomeničke zgrade postalo je otežano za grad, u čijem je vlasništvu dvorac. Na sreću, potencijal dvorca i muzeja u njemu prepoznao se u projektu koji su izradili glavni projektant Milko Puncer iz tvrtke Urbos d.o.o., Osijek, Natalija Bajs, muzeologinja i Javier Luri, arhitekt iz tvrtke Krear, Zagreb. Stručnu pomoć i ekspertize predvodila je Mihaela Kulej, povjesničarka umjetnosti i ravnateljica Gradskega muzeja Virovitica te djelatnici virovitičkoga muzeja.

Obnovljen dvorac i njegova prenamjena u svim dijelovima (podrum, prizemlje, prvi kat i potkrovlje) za muzejsku djelatnost predstavljen je javnosti krajem 2019. godine, tek nekoliko mjeseci prije općega zatvaranja uslijed globalne pandemije. U sklopu europskoga projekta, znakovito nazvana “5 do 12 za Dvorac” prijavljena je obnova zgrade, revitalizacija okolnoga perivoja s pratećim sadržajima i otvorenje novoga stalnog postava Gradskega muzeja Virovitica. Ovime je muzej dobio jedinstvenu priliku predstaviti svoju građu u svim etažama novoobnovljene zgrade. Vizualna rješenja postava, signalizaciju i prostornu grafiku ponudile su grafičke dizajnerice Dora Bilić i Tina Müller iz Studio Bilić Müller. Nove tehnološke mogućnosti omogućile su, uz razgledanje muzejskih predmeta, i korištenje multimedije kao dopune sadržajnoj i tematskoj priči. Prisutnost digitalnih kioska i zasebnih interaktivnih sadržaja je dovoljna da se posjetitelj može kretati postavom i razumjeti priču i bez njih, no s njima svakako predmeti i cjelokupna priča dobivaju drugačiju dimenziju. Digitalni sadržaji nude mogućnost produbljivanja, istraživanja, ali i relaksiranoga učenja novih sadržaja.

Jedna od istaknutih značajki novoga stalnog postava “Drveno doba” jest interdisciplinarnost kojom se prati osnovna priča o drvetu kao osnovnom materijalu ljudskoga djelovanja ovoga područja. Želeći napraviti iskorak u prezentaciji povijesne, kulturne i prirodne baštine virovitičkoga kraja pristupilo se tematski oblikovanom postavu. Radi se o drugačijem, gotovo inovativnom pristupu za jedan muzej zavičajnoga tipa od onih pristupa na koje smo navikli u našim sredinama. Postav “Drveno doba” podijeljen je na tri glavne cjeline: 1. Za istim stolom, 2. Ruke majstora i 3. Da kucnem o drvo... zlo ne čulo!, a svaka od njih se oslanja na temu drvo. U zapadnom dijelu prvoga kata prva cjelina tematizira odnos čovjeka i drveta, a predmeti prate priču gradnje i opremanja doma razlikujući dva društvena sloja. Postav započinje prikazom šume kao prirodnim

izvorištem materijala u kojem svoje istaknuto mjesto imaju čuvari šuma *lugari* i čuvari životinja *svinjari*. Prikaz od najstarijih kamenih alatki do željeznih sjekira i metalnih pila prati krčenje šuma i *kirijanje*, jednu od glavnih privrednih grana, značajnih za egzistenciju lokalnoga stanovništva Mikeša. Dio posvećen njihovim govornim posebnostima prati se putem audiomaterijala, izdvojenih predmeta, ali i kroz interaktivne kioske s osmišljenim edukativnim sadržajima kakav je križaljka s mikeškim riječima. Slijedi iskoristivost drvene građe u gradnji tradicijskih kuća prizemnica, *slamnjački*, a potom i pri izradi cigle, čerpiča, kao i razvoja ciglarske industrije u Virovatici. Poveznicu gradnje i umjetničkoga izričaja čini rad od drveta: Wunderschön Igora Rufa, akademskoga kipara i Virovitičanina. Drveni, bogato izrađeni interijer, namještaj i uređenje građanske sobe promatra se paralelno s malenim prostorom seoske sobe koja u jednoj prostoriji ima više funkcija. Tako je prikazan prostor koji objedinjuje kuhinju, dnevni boravak, spavaću sobu, igraonicu i radnu sobu. Muzeografski zanimljivo rješenje, promatranje ovoga insceniranoga života seoske obitelji, odvija se za posjetitelje kroz male drvene otvore koji pružaju različite kutove i poglede na interijer, a time i doživljaj izloženih predmeta. Dva društvena sloja razlikuju se i u sljedećoj prostoriji koja prikazuje blagovaonicu odnosno stol s građanskim i seoskim posuđem. Poveznicu ta dva svijeta čine ispisane poruke s kuhinjskih zidnjaka koje su prisutne i u gradu i na selu. Nenametljivi samostojeći interaktiv pruža dodatne mogućnosti istraživanja brojnoga izloženoga lončarskog posuđa u špajzi, ali i recepata iz projekta “Mikeški jestvenik” ili pak edukativne igre koje potiču na istraživanje muzejskih naziva, oblika i namjene muzejskih posuda. Iz navedene podcjeline o prehrani priča “Za istim stolom” vodi u najintimniji prostor doma: u spavaću sobu. U njoj dominira ručno izrađeni bračni krevet s noćnim ormarićima, toaletnim stolićem *psihom*, stolcem i trodijelnim ormarom, sve iz virovitičke majstorske radionice Hakenberg iz 30-ih godina 20. stoljeća. Prostor je obogaćen umjetničkim djelima kojima se lik žene prikazuje raznim društvenim ulogama (supruga, majke, kćeri, skrbnice, umjetnice, radnice, prijateljice i drugo), ali i tradicijskim nakitom koji ukazuje na neverbalni govor prema društvenoj zajednici kojim su žene, od djevojačke dobi do poznih godina, ukazivale na svoj status i ulogu. Ova cjelina završava prikazom ženskoga tradicijskog češljanja i video zapisom “Magija kose” te pregradnim interaktivnim zidom ženskih frizura virovitičkoga kraja. Ovaj kutak za predah od prvoga dijela nudi, uz fotografiranje s odabranim tradicijskim frizurama, i razne muzejske publikacije.

Istočni dio prvoga kata prikazuje drugu cjelinu postava nazvanu “Ruke majstora”. Cjelina tematizira drvo kao obrtnički predmet kojim čovjek osigurava svoju egzistenciju. Uvod u cjelinu je prikaz drvenih pomagala pri izradi niti za tkanje i potom platna, a koje se koristilo kao platežno sredstvo. Na ulazu dominiraju estetski oblikovane preslice, *prela*, koje pokazuju umijeće samoukih majstora pri oblikovanju i obradi drvenih pomagala. Obrtnike i cehove Virovitice snažno predstavljaju bogato izrađene *ladice*, škrinje iz 18. stoljeća. Uz prikaz kovačkoga rada, užarskoga kotača, postolarske šivaće mašine kao i predmeta za remenare, licitare i bačvare nadovezuje se prostor stolarske radionice i ureda virovitičkoga stolara Franje Bendaka. Kroz osobite faze pri ručnoj obradi drveta prezentirani su brojni obrtnički alati i pomagala koji čine scenografiju nekadašnje virovitičke stolarske radionice. Video zapis o trima generacijama stolara

u 20. stoljeću uvodi posjetitelje u prostoriju posvećenu kancelarijskom namještaju i tvorničkoj proizvodnji u TVIN-u. Upečatljiv je prikaz nekadašnjega friza dugačkoga 90 metara u menzi virovitičke tvornice, a koji prikazuje radni proces u pilani. Ispod replike zidne slike opisi su i reprodukcije razdoblja pilana, zamaha industrije i u konačnici stvaranje imena virovitičke tvornice. Prostorija kancelarijskoga namještaja ukazuje na značaj i utjecaj hrvatskoga arhitekta i industrijskoga dizajnera Bernarda Bernardija te njegov rad u Virovitici. Uobličavanju ove podcjeline doprinijela je dr. sc. Iva Ceraj, kustosica Hrvatskoga muzeja arhitekture HAZU. Spoj druge cjeline i dvije prostorije Galerijskoga postava čini manji prostor s prikazom nacрта drvenih mostova koji premošćuju opkop oko dvorca. Izloženi prikazi su radovi studenata dizajna Arhitektonskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Zadnja cjelina je predstavljena u potkrovlju na zapadnom dijelu, a njezinu tematsku okosnicu čini društveni život i duhovnost. Cjelina započinje prikazom plesa u kolu. Lutke u narodnim nošnjama virovitičkoga kraja postavljene su na zamišljenu kružnicu radi doživljaja plesnoga izričaja. Oko lutaka koje su u prozirnim tubama može se kružiti i promatrati detalje na nošnjama sa svih strana. Prikaz običaja podizanja *majpama* predstavljen je uz lutke stiliziranim majskim drvcom. Nadovezani su specifični tradicijski glazbeni instrumenti podravske Slavonije (cimbalo, glazbalo dude, tambura, ručna harmonika), a potom i glazbeni izričaj građanske Virovitice s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Prikazana su pjevačka društva koja su sukreirala društveno-kulturni život grada. Uz privatne predmete istaknutih pojedinaca, brojni su dokumenti, zapisnici i pismeni tragovi kao svjedočanstvo razvoja društvenoga života u gradu. Duhovnost je prikazana predmetima i vjerovanjima zadržanima u selima virovitičke okolice pod naslovom "Slojevi prošlosti". Dio praslavenskih vjerovanja pojašnjen je opisom stabla svijeta, folklornim praksama i ophodima za Jurjevo i Ivanje gdje se kao predmet uklopila grana *lila* paljena na ivanjskom krijesu. Vrhunac treće cjeline je zaseban prostor ispunjen restauriranim drvenim skulpturama sakralnoga interijera slikovite drvene kapele sv. Križa u Sedlarici nedaleko od Virovitice. Radi se o nekadašnjoj jednobrodnoj građevini sagrađenoj između 1716. i 1733. godine. Građena je istim načinom kao tradicijske kuće, staje i klijeti – od drva, zidova ispunjenih pleterom, omazanih žutom zemljom i obijeljenih vapnom. Krovšte i zvonik na zapadnom pročelju bili su pokriveni drvenim daščicama, šindrom. Unutrašnjost je ispunjena oslikanim zidnim ploham, cvjetnih motiva. Prostor je dopunjen audiomaterijalima pučke pobožnosti s prepoznatljivim ženskim a cappella izvedbama.

Izlaskom iz postava nudi se prostor otvorene čuvaonice koji u zaštićenim, specijaliziranim ormarima nudi doživljaj predmeta u čuvaonici, način njihovog pohranjivanja i vođenje brige o njima. Kroz vodstva i obilazak posjetitelja uočeno je zanimanje i veći interes za ovaj dio koji nudi posjetiteljima uglavnom skriveni dio muzejskog posla.

Sve navedeno dio je priče koju nude muzealci Gradskoga muzeja Virovitica te ustrajno rade pod sloganom #malivelikimuzej s ciljem podizanja kvalitete života u lokalnoj zajednici. Muzej cjelokupnim projektom i svojim radom želi postati mjesto susreta svih naraštaja, kao i posjetitelja različitih interesa.

I za kraj ovoga prikaza za napomenuti ostaje kako je Gradski muzej Virovitica dobitnik godišnje nagrade Hrvatskoga muzejskog društva u 2019. godini za realizirani stalni postav "Drveno doba". Također, u 2021. godini Gradski muzej Virovitica kandidat je za nominaciju za europski muzej godine. Radi se o nagradi Europskoga muzejskog foruma za najbolje inovativne prakse muzejskoga sektora.

Jasmina Jurković Petras